

References

1. Helmus, T. C., Bodine-Baron, E., Radin, A., Magnuson, M., Mendelsohn, J., Marcellino, W., Bega, A., & Winkelman, Z. (2018). *Russian social media influence: Understanding Russian propaganda in Eastern Europe* (RAND Research Report No. RR-2237-OSD). RAND Corporation. <https://doi.org/10.7249/RR2237>.
2. Jung, C. G. (1968). *The archetypes and the collective unconscious* (R. F. C. Hull, Trans.). Princeton University Press. Retrieved September 2025, from <https://archive.org/details/archetypescollec0000jung>
3. Campbell, J. (2003). *The hero's journey: Joseph Campbell on his life and work*. New World Library. Retrieved September 2025, from https://archive.org/details/herosjourneyjose0000camp_w9r2/mode/2up
4. Lopez-Borrull A. & Lopezosa C. (2025). Mapping the Impact of Generative AI on Disinformation: Insights from a Scoping Review. *Publications* 2025, 13(3), 33. <https://doi.org/10.3390/publications13030033>
5. Center for Countering Disinformation. (2025). Information operations by Russia using AI on social media. Retrieved September 2025 <https://cpd.gov.ua/en/international-threats-en/europe/information-operations-by-russia-using-ai-on-social-media>
6. Boichak, O., & McKernan, B. (2022). Narratives of volunteering and social change in wartime Ukraine. *Cultural Sociology*, 18(1). <https://doi.org/10.1177/17499755221127877>
7. Yeremenko, A., & Bezrukova, O. (2023). Characteristics of the volunteer movement and motivation of volunteers in the conditions of the Russo-Ukrainian War (according to the results of a qualitative study). *Sociological Studios*, (No. 2(23)), 26-37. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2023-02-22-22>
8. Krainikova, T., & Prokopenko, S. (2023). Waves of disinformation in the hybrid Russian-Ukrainian war. *Current Issues of Mass Communication*, 33, 12-25. <https://doi.org/10.17721/CIMC.2023.33.12-25>

УДК 336

Наталія ВИГОВСЬКА, д.е.н., професор

Житомирська політехніка, Україна

Олексій ПОПОВ, аспірант

Житомирська політехніка, Україна

РОЗВИТОК БЕЗГОТІВКОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Nataliya VYHOVSKA, Doctor of Economics, Professor

Zhytomyr Polytechnic University, Ukraine

Alexey POPOV, PhD student

Zhytomyr Polytechnic University, Ukraine

DEVELOPMENT OF NON-CASH TRANSACTIONS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF PAYMENT SYSTEMS

Однією з важливих функцій банківських установ є розрахунково-платіжна, сутність якої полягає у посередництві в безготівкових операціях, забезпеченні розрахунково-касового обслуговування клієнтів, здійсненні платежів. Ефективне виконання банками розрахунково-платіжної функції сприятиме безперервності та

прискоренню грошового обороту суб'єктів господарювання за допомогою розвитку інструментарію та форм платежів й технологій розрахунково-платіжних операцій, наприклад, широким впровадженням електронних розрахунків. Їх виникнення та розвиток позитивно впливають на зростання ВВП та розвиток «фінансової інклюзії, стабільності і стійкості банківських установ та зменшення корупції, що вказує на важливість дослідження розвитку карткових платежів» [1]. В той же час розвиток платіжної інфраструктури, платіжних систем, поява нових платіжних інструментів визначає важливість питань забезпечення фінансової безпеки розрахункових операцій, здійснюваних у безготівковій формі.

При організації безготівкових розрахунків платіжна система, з одного боку, відіграє роль посередника між користувачем та товаром (послугою), виступаючи технологічною плаформою для захисту персональних даних клієнтів. З іншого боку, банки є посередником між платником (відправником грошових коштів) та постачальником (одержувачем коштів). Інформаційно-технологічний характер платіжних систем і підтверджує їх визначення у п. 59 ч. 1 ст. 1 Закону «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р.: платіжна система – система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи [2]. Процесинг як специфічна діяльність щодо організації та підтримки платіжних операцій представлений такими етапами: 1) авторизація; 2) моніторингу, збір та обробка інформації; 3) зберігання інформації; 4) надання інформації учасникам розрахункових операцій [там же]. Попередня редакція ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», який втратив чинність, визначала платіжну систему як «платіжну організацію, учасників платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів» [3]. В такому трактуванні акцент робився на функціональному призначенні системи, а саме: здійсненні переказу коштів. Склад елементів платіжної системи достатньо різноманітний: 1) платіжні провайдери (оператори платіжної системи); 2) надавачі платіжних послуг (в основному, банки); 3) регулятор – Національний банк України; 4) процесингові центри; 5) провайдери технічної інфраструктури. Останні двоє учасників виконують функцію формування технологічно-комунікаційної бази для організації та здійснення розрахунків.

Виходячи з даних статистики за 2023-2024 рр, спостерігаємо зменшення кількості платіжних систем у 2023 році. Протягом 2023 року припинили діяльність в якості платіжних систем (в тому числі за повідомленням оператора платіжної системи) такі учасники: 6 внутрішньобанківських, 7 внутрішніх та 4 міжнародні. Таке їх скорочення пов'язано з прийняттям 1 серпня 2022 року Закону України «Про платіжні послуги», спрямованого на розвиток та модернізацію платіжної інфраструктури, що посилює вимоги до авторизації та реєстрації платіжних систем.

Незважаючи на виклики війни та необхідність забезпечення високого рівня фінансової безпеки в умовах воєнного стану, спостерігаємо зростання кількості та обсягів безготівкових операцій (9 з 10 операцій були безготівковими). Слід зазначити, що зростання обсягу безготівкових розрахунків відбувалось навіть у 2022 році, з початком повномасштабної війни. Національний банк України у лютому 2022 року оприлюднив Постанову № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [4], яка змінювалась протягом останнім часом. Зокрема, банківські установи були зобов'язані забезпечувати безперебійну роботу відділень (за умови відсутності загрози життю та здоров'ю населення); здійснювати без обмежень

безготівкові розрахунки та платежі Уряду України відповідно до законодавства про особливий період.

Таким чином оцінка тенденцій розвитку безготівкових операцій в сучасних умовах дозволяє зробити такі висновки: 1) незважаючи на виклики повномасштабної війни, що обумовлюють невизначеність впливу факторів зовнішнього середовища на фінансову систему в цілому та рівень забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, зокрема, спостерігаємо зростання кількості та обсягів безготівкових операцій, розвиток ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури; 2) впровадження цифрових інформаційних технологій та інтеграція банківської системи України у європейський та світовий фінансовий простір є передумовою удосконалення якості розрахункових операцій. Водночас збільшення обсягу безготівкових розрахунків на фоні існуючих зовнішніх загроз вимагає додаткових заходів щодо забезпечення фінансової безпеки банківської системи; 3) зростання безготівкових операцій сприятиме зростанню ВВП, що має позитивний вплив на економіку та підвищує рівень ефективності фінансових процесів шляхом скорочення витрат на обробку готівкових операцій; 4) сформована платіжна інфраструктура України дозволяє забезпечити безперебійне обслуговування розрахункових операцій.

Інтеграція України в ЄС вимагає від країни виконання стандартів ЄС щодо організації функціонування платіжних систем та здійснення платіжних операцій банками, а саме: впровадження інноваційних фінансових інструментів та технологій, європейських правил організації безготівкових розрахунків, дотримання вимог захисту персональних даних клієнтів з метою забезпечення вимог кібербезпеки. Ці заходи можна розглядати як важливу передумову для модернізації розвитку платіжних операцій в Україні. В цьому контексті нами запропоновані напрями удосконалення банківського регулювання безготівкових операцій в умовах застосування концепції відкритого банкінгу, які реалізуються через правовий, організаційний та соціальний механізми. Це надало можливість запропонувати заходи організаційного, правового та соціального характеру. Заходи організаційного характеру (включаючи заходи інфраструктурного та технологічного характеру) є такими: спрямування інвестицій на розвиток інфраструктури для впровадження фінансових технологій у банківську систему; подальший розвиток «регулятивних пісочниць» як платформ для оцінки впровадження інноваційних фінансових технологій у платіжних системах; впровадження Big Data для проведення моніторингу та оцінки імовірних ризиків та загроз безготівкових операцій у платіжних системах; розробка та оцінка можливості застосування нових фінансових технологій для удосконалення мобільних додатків для безпечного проведення платежів (в т.ч. напрями забезпечення аутентифікації клієнтів у цифровому середовищі); розвиток мережі платіжних терміналів для клієнтів (особливо важливим є цей захід для відновлення надання платіжних послуг на деокупованих територіях); посилення державного контролю за діяльністю банків в контексті здійснення ними платіжних операцій (поєднання різних форм виїзних та невиїзних перевірок).

Заходи правового характеру містять: удосконалення змісту окремих законодавчих та нормативних актів із врахуванням умов модернізації платіжних систем, запровадженням інноваційних технологічних фінансових рішень з дотриманням безпекових умов для клієнтів, банків, держави; удосконалення методичного підходу до застосування пруденційних наглядових нормативів, призначених для раннього виявлення загроз фінансовій безпеці банківських установ та їх оперативного усунення; прийняття законодавчих актів, спрямованих на підтримку вітчизняних платіжних систем, однак з врахуванням подальшої інтеграції платіжних систем в європейський

простір; встановлення посилених вимог до платіжних операторів і систем, що використовують нові фінансові технології.

Заходи соціального характеру (в тому числі, освітні) включають: підвищення фінансової грамотності населення у сфері здійснення безготівкових розрахунків; розвиток фінансової інклюзії (полегшення безперешкодного доступу користувачів до платіжних послуг та забезпечення доступу до інформації про такі послуги); постійна співпраця банківських структур та академічної спільноти для працевлаштування висококваліфікованих випускників ЗВО, підвищення кваліфікації банківських працівників за тематикою впровадження фінансових технологій у діяльність банків. Водночас важливою умовою реалізації запропонованих заходів є їх узгодження із регулятивними заходами Європейського Союзу для подальшого розвитку платіжних систем у міжнародному просторі та забезпечення фінансової безпеки безготівкових операцій.

Література

1.Пиріг С.О., Іщук Л.І., Олександренко І.В. Оцінка рівня ринку платіжних карток та чинники впливу на його розвиток. *Економічний форум*. 1(1). 2021. С.184-192.

2.Про платіжні послуги: Закон України від 01.04.2023 р. №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

3.Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України (втрата чинності від 01.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2346%2D14&p=1155153218231268#Text> (дата звернення: 18.11.2025).

4.Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова №18 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 17.11.2025).

УДК 658.012.2 : 004.65

Юрій ДИКИЙ, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти;

Науковий керівник: Наталія ЮРИК, канд. екон. наук, доц.

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Yurii DYKYI, the third (educational and scientific) level of higher education applicant,

Academic Supervisor: Nataliia YURYK, PhD, Associate Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

INFORMATION SYSTEMS AS A FACTOR IN INCREASING BUSINESS EFFICIENCY

Сучасний етап розвитку економіки характеризується стрімкою цифровізацією бізнес-процесів, зростанням ролі даних та необхідністю прийняття оперативних і науково обґрунтованих управлінських рішень. За цих умов інформаційні системи стають ключовим елементом інфраструктури підприємництва, що забезпечує інтеграцію, автоматизацію та оптимізацію основних функцій управління. Використання систем ERP, CRM, SCM, BI, а також платформ аналітики великих даних формує нову якість